

УДК 93:331.105.44(1-15)(477)

Огляд політичної ситуації в Східній Галичині у часі появи та роботи профспілок

І.Р. БЕРЕСТ

Львівський національний аграрний університет, м. Львів, Україна, E-mail: BerestI@mabila.ua

Авторське резюме

Розглядається політична ситуація в суспільстві Східної Галичини останньої чверті XVIII-XIX ст., що дала економічний поштовх та соціальні передумови виникнення і діяльності робітничих організацій, котрі за мету свого існування ставили проблему соціального захисту робітництва, що стало основою формування перших професійних спілок на українських землях. На основі документів дано оцінку реформам австрійського імператорського дому, що сприяли появі та розвитку нових профспілок, а також появі нової галицької еліти, котра своїми вчинками та діями сприяла формуванню інтелігенції. в сер. XIX ст.. Український національний рух переростає з культурно-просвітницького у політичний. Усвідомлення власної мети та самодостатності диктували українським діячам необхідність вироблення самостійного, відокремленого від польських впливів курсу. Водночас обмежені можливості української еліти та її соціальна база ще не дозволяли створити постійно діючий представницький орган, що відстоював би інтереси українців у Галичині. Загалом існуюча система міжнаціональних відносин знаходила своє чітке вираження у багатьох сферах суспільно-політичного життя, в тому числі й у робітничому середовищі, яке мало вирішальний вплив на формування профспілкових об'єднань, водночас визначала стратегію і тактику політичних сил у суспільно-політичному житті, невід'ємною складовою якого, безперечно, були й профспілки.

Ключові слова: робітники, професійні спілки, австрійська влада, Східна Галичина, реформи, рух, уряд.

A review of the political situation in Eastern Galicia at the time appearance and operation of trade unions

I.R. BEREST

Lviv national agrarian university, Lviv, Ukraine, E-mail: BerestI@mabila.ua

Abstract

Discusses the political situation in the society of Eastern Galicia last quarter of XVIII-XIX centuries, which gave the economic push and social background and working organizations for the purpose of its existence, put the problem of social protection of workers, which became a basis of formation of the first trade unions in the Ukrainian lands. On the basis of the documents given to the assessment of the reform of the Austrian Imperial house, contributing to the emergence and development of new trade unions, and the emergence of the Galician elite that his actions contributed to the formation of the intellectuals in the middle of the XIX century. Ukrainian national movement grows from cultural to political. Awareness of own goals and self-sufficiency dictated Ukrainian leaders the need to develop self, separate from the Polish influence the course. At the same time, the limited capacity of the Ukrainian elite and its social base has not yet been possible to establish a permanent representative body, who defended the interests of Ukrainians in Galicia. In General, the existing system of international relations found its clear expression in many areas of public and political life, including in the working environment, which had a crucial influence on the formation of trade unions, at the same time, defined the strategy and tactics of political forces in the political life, the integral part of which, undoubtedly, there were trade unions.

Key words: workers, trade unions, the Austrian authorities, Eastern Galicia, reforms, movement, the government.

На сьогоднішній день дослідженням історії профспілок займається вкрай невелика кількість науковців. Важливість різнобічного дослідження історії профспілкового руху в Україні пов'язана, по-перше, з відносно вузьким колом опрацьованих джерел. По-друге, тема профспілкового руху є різнобічною та багатопланою й чимало з її аспектів потребують глибшого і ґрунтовнішого вивчення.

Методологічну основу даного дослідження складають принципи історизму, наукового та об'єктивного підходу до вивчення теми, які передбачають з'ясування умов виникнення, роз-

витку подій, розуміння їх причинно-наслідкового зв'язку.

Наукова новизна дослідження полягає у спробі комплексного висвітлення процесу зародження і розвитку профспілкового руху в Східній Галичині в досліджуваній період на основі узагальнення доступної літератури.

Серед робіт, присвячених даній тематиці, слід виокремити праці таких істориків як Берест Р., Реєнт О., Жерноклеєв О, де є часткова спроба подати історію профспілкового руху в новому баченні, незаангажованому радянською пропагандою.

Основним змістом політичного життя Галичини у кінці XVIII – першій половині XIX ст. були, з одного боку, інтеграція у державну систему Австрійської імперії, з другого – процеси національного відродження.

Галичина трактувалася як частина земель габсбурзького спадку (короткочасна приналежність Галицько-Волинського князівства у XIII ст. до Угорщини – «Корони св. Стефана») й безпосередньо підпорядковувалася Відню. Історична Галичина (колишнє Руське воєводство Речі Посполитої) займала більшу, східну частину Королівства Галичини і Лодомерії. Його західну частину складали етнічні польські землі (Малопольща). Після придушення польського повстання 1846 р. до провінції було долучено Краківщину (ще одну частину Малопольщі). Отже, Королівство Галичини і Лодомерії з точки зору історичної традиції було цілковито штучним утворенням [3, с. 22].

Першочерговими кроками Габсбургів у Галичині було ослаблення позицій польської шляхти як «джерела державних смут і безпорядків». У Східну Галичину з корінних австро-німецьких володінь стали масово прибувати різні верстви німецькомовного населення – барони, герцоги, рицарі, майстри-ремісники і навіть безземельні селяни, які у місцевих населених пунктах утворювали відмежовані колонії або засновували нові поселення (Ернсдорф, Аннаберг, Карлсдорф, Пехерсдорф, Феліціенталь, Мільбах, Рефельд і т.д.) [5, с. 6, 7, 8, 85, 86, 87].

Водночас проводились і реформи Марії-Терези та її сина Йосифа II (1780-1790), що базувались на дусі політики Просвітництва, були зорієнтовані на узалежнення могутності держави від поширення освіти та свобод її підданих [1, с. 197-198]. Так, у 1774 р. при церкві святої Варвари у Відні було засновано греко-католицьку семінарію для навчання руського духовенства («Барбареум»). У 1783 р. її було переведено до Львова. Йосиф II патентами 1781-1782 рр. проголосив звільнення селян від особистої залежності від поміщиків і обмежив розмір панщини до 30 днів на рік. Було заборонено збільшення поміщицьких землеволодінь за рахунок «прирізки» селянських земель, суд над селянами мав здійснюватися не паном, а спеціально призначеним чиновником [3, с. 42]. Після скасування ордену єзуїтів 1773 р. було закрито єзуїтську академію у Львові, натомість 1784 р. було відкрито Львівський університет. При ньому з 1784 по 1805 р. діяв Руський інститут («Студіум рутенум»), де навчалися русини-студенти. Хоч реформи й були зведені нанівець наступниками Йосифа II – Леопольдом II (1790-1792) і Францем (1792-1835), проте вони залишили глибокий слід у Галичині. Зворотнім результатом Йосифінських реформ став наївний монархізм селян та лояльність до Габсбурзької династії, яка збереглася аж до кінця існування Австрійської імперії [3, с. 22-23].

Разом з тим, віддаленість, периферійність Галичини, що ускладнювали управління нею, визначили ще одну специфіку політики Відня: в обмін на лояльність місцева еліта одержала можливість зайняти посади у владних структурах нижчої й середньої ланки. Та оскільки українську еліту репрезентувало головним чином греко-католицьке духовенство, майже всю галицьку адміністрацію, – як зауважує професор О. Реєнт, – було обсаджено польськими шляхтичами [8, с. 91-92]. Ще одним інструментом забезпечення насамперед інтересів польської шляхти став Галицький становий сейм, що з дозволу австрійського уряду діяв протягом 1817-1845 рр.

Водночас під впливом політики «просвіченого абсолютизму», нових європейських течій, політичних соціальних і культурних змін у Галичині з'являється перше покоління національних «будителів».

Як зауважує проф. Я. Й. Грицак, – впливи Заходу на польське суспільство зреволюціонізували нове покоління польської еліти, замінивши ідеали старої шляхетської Польщі загальноєвропейськими лозунгами «рівності, свободи і братерства». Отже, політична модель польського руху доповнювалася його сильним демократичним спрямуванням, що робило її особливо привабливою для національних будителів у Центральній і Східній Європі. Та існувало одне маленьке «але», яке не дозволило українським діячам, попри всю привабливість польської моделі, розчинитися у польському революційному середовищі. Польські демократи вважали українців і білорусів частиною «польської» нації, тому ставилися до спроб відродити культури і літературну мову цих народів як до непотрібної забаганки; говорити ж про їхню політичну самостійність здавалося найдикішою фантазією.

Подвійність польських національно-політичних стандартів – одних по відношенню до себе, інших по відношенню до інших – охолодило бажання українських діячів і зробило їх глухими до закликів боротися «за вашу і нашу свободу». Вони сприйняли модель польського націоналізму, але справедливо вирішили пристосувати її для побудови модерної України, аніж добиватися відновлення «історичної Польщі» [3, с. 55-56].

Центром першої хвилі українського національного відродження став Перемишль. На поч. XIX ст. внаслідок інтерпеляції уніатського митрополита Михайла Левицького й крилошанина Івана Могильницького австрійський цісар санкціонував навчання української молоді рідною мовою, хоч обов'язковим вважалося також вивчення польської. У 20-30-х рр. XIX ст. перемишльський єпископ І. Снігурський очолив гурток, до складу якого ввійшли ректор греко-католицької семінарії у Львові І. Лаврівський, автор граматики української мови Й. Левицький, етнограф і філолог Й. Лозинський,

історик А. Добрянський. Члени гуртка ініціювали друкування українських книжок [8, с. 91-92]. З'являються перші граматики української мови І. Могильницького (1822), Й. Лозинського (1833), Й. Левицького (1834). Водночас виходять друком перші збірки народної творчості – «Пісні польські і руські люду галицького» В. Залеського (1833), збірка «Руське весілля» Й. Лозинського (1835).

На початку 30-х років на арену національного життя виступає нове покоління інтелігенції, вихованців Львівської семінарії, очолюваної «Руською трійцею» – М. Пашкевичем, Я. Головацьким та І. Вагилевичем. Видана у Будапешті 1837 р. ними збірка «Русалка Дністрова», за словами І. Франка, стала «явищем наскрізь революційним». На відміну від старшого покоління, яке було тісно пов'язане з церковними традиціями і старослов'янською церковною мовою, молоді «будителі» прагнули впровадити в тогочасну літературу народну мову.

До 1 пол. XIX ст. належать спроби співробітництва українських і польських громадських діячів. Так, члени напівлегального літературно-просвітницького гуртка «Руська трійця» (1833-1837) та інші друкувалися на шпальтах польських видань. Власне, поява «Руської трійці» до певної міри було спричинене утворенням у Галичині мережі таємних польських організацій, які після поразки повстання 1831 р. готували ґрунт для нового національного виступу. Однак, зазначає О. П. Реєнт, – індиферентність демократів Польщі в ставленні до українського питання спричинила розрив галицьких «будителів» з польським політичним і культурним рухом [8, с. 92].

Важливі політичні наслідки для Галичини мала невдача польських конспіраторів підняти повстання проти Австрії 1846 р. Організатори повстання розраховували на підтримку галицьких селян, обіцяючи їм звільнення від панських повинностей. Однак селяни повернули свою зброю проти самих повстанців, що засвідчило слабкість польського революційного руху в Галичині. У зв'язку з цими подіями нову тактику розвитку українського національного руху запропонував у своїй статті «Становище русинів у Галичині» (1846) Яків Головацький. Критикуючи колонізаторську політику польських правлячих класів, автор пропонував Відневі взяти національний розвиток галицьких русинів під свою протекцію, у винагороду за їхню лояльність і непіддатливість на польські «революційні махінації» [3, с. 51]. Остаточне розмежування між польським та українським національними рухами відбулося в Галичині під час революції 1848 р. З проголошення політичних свобод першими скористалися поляки, які створили у Львові свій політичний орган – Центральну Раду Народову – та приступили до формування Національної гвардії. 2 травня 1848 р. у Львові була утворена перша русько-українська політична організація

– Головна Руська Рада. Вона очолювалась спочатку перемишльським єпископом Григорієм Яхимовичем, а пізніше – священником о. Михайлом Куземським [8, с. 92]. У своєму першому маніфесті вона оголосила, що галицькі русини є частиною великого українського народу, який мав славне минуле і власну державу. Головною вимогою Головної Руської Ради був поділ Галичини на українську і польську частини (провінції) з окремими адміністраціями. Русько-українські національні вимоги наштовхнулись на сильну опозицію з боку польських політиків. Щоб розколоти єдність цього руху, вони створили на противагу Головній Руській Раді нову організацію – Руський собор – та почали видавати газету «Дневник Руський» (редактор – Іван Вагилевич). Головна Руська Рада отримала підтримку з боку австрійського уряду, який хотів опертися на галицьких русинів у боротьбі проти поляків. Водночас Віденська влада не спішила задовільнити політичні вимоги русинів, тому основні їхні досягнення обмежилися культурною галуззю. Серед найбільших слід назвати з'їзд інтелігентів («Собор руських учених», 19 жовтня 1848 р.), участь у слов'янському з'їзді в Празі, відкриття у Львівському університеті кафедр руської мови та літератури (її очолив Яків Головацький) та наукового товариства «Галицько-Руська Матиця», заснування газети «Зоря Галицька» (1848-1852). Глибокі розходження у політичних, культурних, релігійних питаннях стали нездоланною перешкодою для спільних дій польського та українського таборів. Свідченням цього було збройне повстання у Львові (1-2 листопада 1848 р.), організоване радикальною частиною польського студентства й робітничою молоді. Українці його не підтримали. Після розправи над польським національно-визвольним рухом австрійські правлячі кола перестали підтримувати українські організації.

Узагальнюючи вищенаведене, слід підкреслити, що в сер. XIX ст. український національний рух переростає з культурно-просвітницького у політичний. Усвідомлення власної мети та самодостатності диктували українським діячам необхідність вироблення самостійного, відокремленого від польських впливів курсу. Водночас обмежені можливості української еліти та її соціальна база ще не дозволяли створити постійно діючий представницький орган, що відстоював би інтереси українців у Галичині [8, с. 93].

Після поразки революції 1848 р. у суспільно-політичному житті Австрійської імперії утвердився період «бахівської реакції» (за іменем її основного провідника, міністра внутрішніх справ Олександра Баха). Провідником «бахівської» політики у Галичині з 1849 р. став намісник краю польський граф Агенор Голуховський. Поступово заміщуючи австрійських чиновників у місцевому службовому апараті польськими, його політика відкривала шлях до повного домінування польської еліти у по-

літичному житті Галичини [3, с. 73]. Протягом наступних 25 років А. Голуховський, як довірена особа монарха, тричі призначався намісником Галичини й двічі – міністром у Відні. За його порадою Відень відмовився від плану поділу Галичини на окремі польську та українську частини. Ним було зроблено спробу впровадити у греко-католицькій церкві римський календар, а в 1859 році – латинську абетку до українських видань [1, с. 14-15].

Конституція 1867 р., ст. 19 якої декларувала, що «Всі народи держави, які належать до різних рас, рівні в правах, кожна раса має невід'ємне право підтримувати та розвивати свою національність і свою мову» [9, с. 391-392], лише формально принесла українцям Галичини національну рівноправність, але домінуюче становище в суспільному житті залишалося за поляками. Так, стосовно Галичини австро-угорський компроміс доповнювався австро-польським компромісом, який розширив політичні права поляків у краю. За умовами компромісу намісник Галичини обов'язково повинен був призначатися з числа польської аристократії, у Відні передбачено було встановлення посади «міністра для справ Галичини». На практиці уся соціальна, економічна та освітня політика була спрямована насамперед на задоволення польських інтересів. Як заявляв один із творців дуалістичної системи, австрійський міністр закордонних справ граф Фрідріх фон Бейст, «чи і до якої міри можуть існувати русини, залишається у компетенції галицького сойму» [3, с. 73-74].

Існуюча система міжнаціональних відносин знаходила своє чітке вираження у багатьох сферах суспільно-політичного життя, в тому числі й у робітничому середовищі, яке мало вирішальний вплив на формування профспілкових об'єднань, водночас визначала стратегію і тактику політичних сил у суспільно-політичному житті, невід'ємною складовою якого, безперечно, були й профспілки. Загалом уже з кінця 60-х рр. XIX ст. весь суспільно-політичний рух у Східній Галичині починає набирати більш виражену організованість та чіткішу політичну орієнтацію. Важливим фактором у цьому стало поширення народницьких та соціалістичних ідей. Але враховуючи те, що народництво як течія в робітничому русі стало себе вичерпувати, а домінуючою залишалася соціалістична ідея, то й профспілковий рух значною мірою став дотримуватися соціалістичної орієнтації [2, с. 10].

Окремо слід відзначити важливе значення профспілкового руху для зародження й розвитку соціал-демократії у Галичині. На основі результатів вивчення архівних документів львівський історик Р.Я. Берест зробив унікальне відкриття в історії профспілкового руху в Україні. Він засвідчив, що перша профспілка на українських землях була створена в листопаді 1817 р. і отримала назву «Стоваришування Вза-

ємної Допомоги Членів Друкарської Справи» [7, с. 88]. Згодом цей історичний факт підтвердили й інші історики [6, с. 77]. Зазначене наукове відкриття ставить виникнення професійних спілок на українських землях до числа перших подібних об'єднань у європейському масштабі.

По суті своїй, самостійна і впливова соціал-демократична альтернатива можлива лише за появи соціал-демократично орієнтованих профспілок. Водночас профспілки, якщо вони прагнуть бути успішними представниками найманих працівників, мають тим чи іншим чином солідуватися з соціал-демократами або іншими політичними силами, або відмежовуватися від них. У 1890 р. прибічники соціал-демократизму в краї вперше об'єдналися в Галицькій робітничій партії (ГРП), яка після свого I з'їзду в 1892 р. була перейменована на Соціал-демократичну партію Галичини (з 1893 р. – і Сілезії (СДПГіС)). У своїй політичній діяльності партія апелювала до польських, українських та єврейських робітників і ремісників Галичини й стала автономною складовою частиною багатонаціональної Соціал-демократичної робітничої партії Австрії (СДРПА) [4, с. 102]. На момент заснування ГРП ще не мала масової організації, її організаційна структура спиралася на практику організаційної розбудови, апробовану в той час австрійською соціал-демократією [4, с. 102].

Надалі, упродовж 90-х років XIX ст. професійні спілки робітників набували дедалі більшого значення у процесі становлення СДПГіС як політичної партії нового типу, яка у своїй діяльності прагнула спиратися на масову організацію.

У березні 1894 р. IV з'їзд СДРПА у Відні затвердив новий партійний статут, перший пункт якого рекомендував кожному членові партії вступити до професійної спілки або політичного чи просвітницького об'єднання. Посилено рекомендувалося створювати політичні товариства, сфера діяльності яких охоплювала б, по можливості, цілі коронні краї. Якщо станом на 1894 р. СДПГіС безпосередньо опиралась у своїй діяльності, окрім численних примусових корпорацій, також на дев'ять добровільних профспілкових об'єднань і дев'ять робітничих товариств «Сила», то наприкінці 90-х років профспілкові організації практично вже лежали в основі всієї організаційної структури партії, фактично утворюючи з політичною організацією єдине ціле. Зрощення партії з профспілками досягло апогею наприкінці XIX ст., що продемонстрував VI з'їзд СДПГіС (6-8 січня 1899 р.), коли на третій день роботи, не міняючи свого складу, оголосив себе I крайовим фаховим (профспілковим) з'їздом Галичини і Сілезії [4, с. 103].

Загалом профспілковий рух мав велике значення для зародження соціал-демократії в Галичині. Саме профспілкові організації стали основою організаційної структури партії, фактично утворюючи з нею єдиний організм.

Результатом боротьби за вплив на профспілкові організації стало встановлення контролю над ремісничо-робітничими організаціями з боку соціал-демократичної партії, а об'єднаннями представників інтелігенції – націонал-демократичними силами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Берест Р. Нариси історії профспілкового руху в Західній Україні (1817-1939 рр.) / Р. Берест. – Дрогобич: Вид. фірма «Відродження», 1995. – 126 с.
2. Боднар Г. А. Зародження та діяльність профспілкових осередків у Галичині у XIX – на початку XX ст. / Г. А. Боднар // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації професійних спілок України : [наук.-практ. збірник]. – 2009. – № 3 (50). – С. 77-82.
3. Грицак Я. Й. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX-XX ст. : [навчальний посібник для учнів гуманіст. гімназій, ліцеїв, студентів іст. фак. вузів, вчителів] / Я. Й. Грицак. – К. : Генеза, 2000. – 360 с.
4. Жерноклеєв О. С. Профспілки в структурі та діяльності соціал-демократичних партій Галичини наприкінці XIX – на початку XX ст. / О. С. Жерноклеєв // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації професійних спілок України : [наук.-практ. збірник]. – 2009. – № 3 (50). – С. 100-107.
5. Кубійович В. Етнічні групи південно-західної України (Галичини) на 1.1.1939. Національна статистика Галичини / В. Кубійович. – Wiesbaden, 1983. – 175 с.
6. Лазарович М. Ілюстрована історія України / М. Лазарович. – Тернопіль: Джура, 2007. – 470 с.
7. Нариси історії професійних спілок України / Федерація профспілок України ; [автор. кол.: О. П. Реєнт (кер.), Б. І. Андрусішин, Д. М. Балан та ін.]; гол. ред. О. М. Стоян. – К., 2002. – 732 с.
8. Реєнт О. Українсько-польські відносини в XIX – на початку XX ст. / О. Реєнт // Історіографічні дослідження в Україні. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2003. – №13. – С. 90-98.
9. Хрестоматія з історії держави і права України: У 2-х т.: Навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / За ред. В. Д. Гончаренка. – вид. 2-ге, переробл. і доп. Т. 1: З найдавніших часів до початку XX ст. / Уклад. В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожин, О. Д. Святоцький. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. – 471 с.

Стаття надійшла до редакції 16.05.2014

REFERENCES:

1. Berest R. Narisy istoriji profspilkovogho rukhu v Zakhidnij Ukrajinі (1817-1939 rr.) (Essays on the history of the trade Union movement in Western Ukraine (1817-1939 years)). Droghobych: Vyd. Firma «Vidrodzhennja», 1995, 126 p.
2. Bodnar Gh. A. Zarodzhennja ta dijajlnistj profspilkovykh oseredkiv u Ghalychyni u XIX – na pochatku XX st. (The origin and the activity of trade Union cells in Galicia in the XIX - early XX centuries). 2009, no. 3 (50), pp. 77-82.
3. Ghrycak Ja. J. Narysy istoriji Ukrajinjy: formuvannja modernoji ukrajinsjkoji naciji XIX-XX st. (An Outline History of Ukraine: the formation of the modern Ukrainian nation XIX-XX centuries. [Textbook for students of humanistic schools, high schools, students of historical faculties, teachers]). Kyiv: Ghenezza, 2000, 360 p.
4. Zhernoklejev O. S. Profspilky v strukturi ta dijajlnosti social-demokratychnykh partij Ghalychyny naprykinci XIX – na pochatku XX st. (Trade unions in the structure and activity of the social-democratic parties of Galicia in the late XIX - early XX centuries). 2009, no. 3 (50), p. 100-107.
5. Kubijovych V. Etnichni hrupy pivdenno-zakhidnoji Ukrajinjy (Ghalychyny) na 1.1.1939. Nacionaljna statystyka Ghalychyny (Ethnic groups of South-Western Ukraine (Galicia) on 1.1.1939. National statistics of Galicia). Wiesbaden, 1983, 175 p.
6. Lazarovych M. Iljustrovana istorija Ukrajinjy (Illustrated history of Ukraine). Ternopilj: Dzhura, 2007, 470 p.
7. Narysy istoriji profesijnnykh spilok Ukrajinjy Federacija profspilok Ukrajinjy; [avtor. Kol.: O. P. Rejent (ker.), B. I. Andrusyshyn, D. M. Balan ta in.]; ghol. Red. O. M. Stojan (Essays on the history of trade unions of Ukraine). Kyiv, 2002, 732 p.
8. Rejent O. Ukrajinjsjko-poljsjki vidnosyny v XIX – na pochatku XX st. (Ukrainian-Polish relations in XIX - early XX centuries). Kyiv : In-t istoriji Ukrajinjy NAN Ukrajinjy, 2003, no.13, pp. 90-98.
9. Khrestomatija z istoriji derzhavy i prava Ukrajinjy: U 2-kh t.: Navch. posib. dlja stud. juryd.spec. vyshh. zakl. Osvity (Readings in the history of state and law of Ukraine: in 2 volumes.: a manual for law students of higher educational institutions). Kyiv: Vydavnychyj Dim «In Jure», 2000, p. 471.

Берест Ігор Романович – кандидат історичних наук
Львівський національний аграрний університет
Адреса: 80381, м. Дубляни, вул. В. Великого, 1
E-mail: Berest1@mabila.ua

Berest Ighor Romanovych – PhD in history
Lviv national agrarian university
Address: 1, V. Velykogho Str., Dubljany, 80381
E-mail: Berest1@mabila.ua